

De Ultieme Bron

Een vertaling van de dzogchen tantra
getiteld:

Kunjed Gyalpo

over
de eigen geest en bewustzijn

Met een advies voor beoefening
door Longchen Rabjampa

Inleiding en vertaling: Sjon van der Tol

ISBN: 9789402166095

Copyright vertaling © 2017:

Sjon van der Tol en Uitgeverij Ka.Dag (kadag-pub@kpnmail.nl).

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag gereproduceerd worden zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

Zetwerk: Broos&Co

Druk: Brave New Books

Foto omslag: Zonsopkomst, Ghorepani, Nepal (foto vertaler)

ISBN

De spirituele weg wordt niet gegaan door een voet voor de andere te zetten.
De spirituele weg bestaat eruit dat we onze ogen open doen en zien dat we er al zijn.

Thomas Merton

Inhoud

Voorwoord

Inleiding

- De oorsprong van de tekst
- Zijn
- Samsara en nirwana
- Zoheid
- De negen boeddhistische voertuigen
- Radicale ideeën
- De tien fundamentele kenmerken
- De drie kaya's
- De ethiek van de Ultieme Bron
- De leraar
- De proloog
- Haar namen
- Het advies van Longchen Rabjampa

De tekst: Kunjed Gyalpo

Deel I: De basis tantra

1. Proloog
2. Hoe de realiteit zich manifesteert
3. Ik ben de bron van alle verschijnselen
4. Wat mijn namen betekenen
5. De uiteindelijke betekenis
6. Eén bron
7. Zonder indelingen
8. Zoheid
9. Dwalingen en mentale verduisteringen
10. Volmaakt volledig
11. Verenigd
12. De bron van alle onderricht
13. Vijf uitgangspunten
14. Verborggen
15. Directe heldere openbaring
16. Advies aan Sattvavajra

17. Haar relikwieën
18. Niet-zoeken
19. Realisatie zonder inspanning
20. De oorsprong
21. Manieren van onderricht
22. Voorbij gedachten
23. Voorbij filosofische zienswijzen
24. Voorbij verandering
25. De eigen geest is de leraar
26. Voorbij woorden
27. Zuiver niet-handelen
28. Onveranderlijk
29. De natuurlijke staat
30. Het onfeilbare overwinningsvaandel
31. Zes vajra regels
32. Vier onfeilbare regels
33. Ondubbelzinnig onderricht
34. Vereniging
35. Dzogchen
36. Vorm, uitdrukking en geest
37. Geen onderwerp voor meditatie
38. Hindernissen, dwalingen en denkfouten
39. De drijvende kracht
40. Haar inherente natuur
41. Eén essentie
42. Het pad van niet-manipulatie
43. Ik ben de leraar
44. Niet-handelen
45. Voorbij meditatie
46. Zonder geloften
47. Zonder inspanning
48. De ultieme basis
49. Voorbij beoefening
50. Wijsheid
51. Doelloos
52. Zonder verlangen
53. Niet afwijkend
54. Een samenvatting
55. Ik ben alle verschijnselen

- 56. Sattvavajra's inzicht
- 57. De overdracht

Deel II: De vervolg tantra

- 58. Inzicht
- 59. Zienswijzen
- 60. Geloften
- 61. Activiteiten
- 62. Mandala
- 63. Initiatie
- 64. Pad
- 65. Stadia
- 66. Gedrag
- 67. Wijsheid
- 68. Spontaan
- 69. Lofzang

Deel III: De uiteindelijke tantra

- 70. Meditatie of niet-meditatie
- 71. De zienswijze voorbij meditatie
- 72. De geloften zonder verplichtingen
- 73. De verlichte heilzame activiteiten zonder inspanning
- 74. De mandala voorbij visualisatie
- 75. De initiatie voorbij verlenen
- 76. Het Pad voorbij volgen
- 77. De stadia voorbij beoefening
- 78. Gelijkheid voorbij aanvaarding en verwerping
- 79. Wijsheid voorbij verduistering
- 80. Zelf-volmaaktheid voorbij verwachtingen en hoop
- 81. De sleutel tot de betekenis
- 82. Afsluitende lofzang
- 83. Geschikte discipelen
- 84. Verschillende namen

Colofon

Appendix A

Thematisch overzicht van de tekst

Appendix B

Een advies voor beoefening geschreven door Longchen Rabjampa

Appendix C

Woordenlijst Tibetaans - Nederlands

Appendix D

Geraadpleegde literatuur

Voorwoord

Dit boek bevat een vertaling van een oude Tibetaanse tantrische tekst getiteld: *Kunjed Gyalpo* (*kun byed rgyal po*), een titel die hier vertaald is met *De Ultieme Bron*. Deze tantra gaat over onze eigen geest en hoe deze onze wereld creëert. Onze eigen geest is de ultieme bron van alle verschijnselen.¹ Het is dezelfde Ultieme Bron, nu als verpersoonlijking van onze eigen geest, die ons deze tantra onderwijst over de manier waarop de wereld aan ons verschijnt.²

Binnen de nyingma traditie van het Tibetaans boeddhisme is deze tantra een van de basis-tantra's van dzogchen. Dzogchen wordt ook wel ati-yoga genoemd. De tekst beschrijft dat de ervaring of realisatie van dzogchen, de staat van volmaakte volledigheid, het hoogtepunt is dat haalbaar is voor een boeddhistische yogi.

Deze tekst houdt tegelijkertijd enige afstand van de conventionele boeddhistische stromingen. De *Kunjed Gyalpo* wordt dan misschien wel beschouwd als een boeddhistische tekst, maar onderscheidt zich van andere boeddhistische teksten door zijn tijdloze ideeën, die religie en geloof overstijgen. De tekst voert ons terug naar de basis, een eenvoudige benadering zonder dogmatische zienswijzen en eindeloze rituelen.

Deze vroege vorm van dzogchen stamt van voor de negende eeuw na Chr. De oorspronkelijke bön religie in Tibet kent zijn eigen dzogchen traditie, die verder terug gaat tot pre-boeddhistische tijden en veel gemeen heeft met de latere boeddhistische dzogchen traditie. Dit doet vermoeden dat de zienswijze van dzogchen een sjamanistische oorsprong heeft. Het zou misschien zinvol zijn om te onderzoeken of deze zienswijze min of meer terug te vinden is in iedere verlossingsleer in welke cultuur dan ook en zelfs misschien in iedere door mensen gecreëerde cultuur. Het is een traditie die de mensen terugvoert naar hun oorspronkelijke geest en die door vertalers als Keith Dowman en Jim Valby wel radicale of oorspronkelijke

1. Geest wordt hier gebruikt in de zin van een continue energie, onafhankelijk van tijd en plaats. Bewustzijn wordt gedragen door de energie van de geest en kent verschillende vormen, zoals onderbewustzijn, bovennatuurlijk bewustzijn, enzovoorts. Bewustzijn is een conceptueel proces, de geest is dat niet.

2. Om verwarring te voorkomen tussen de titel van de tekst en de naam van de leraar in de tekst, immers allebei zijn ze te vertalen met de ultieme bron, wordt in deze inleiding de tekst *Kunjed Gyalpo* genoemd en de leraar wordt de Ultieme Bron genoemd.

dzogchen wordt genoemd. Radicale dzogchen verwijst dus naar de allereerste dzogchen traditie, zoals deze zich meer dan 1200 jaar geleden heeft ontwikkeld. In deze inleiding zullen we de term ati-dzogchen gebruiken voor deze vroege vorm van dzogchen, in plaats van radicale of oorspronkelijke dzogchen.³

Vanaf de tijd dat ati-dzogchen in aanraking kwam met het Tibetaanse boeddhisme, ongeveer 1200 jaar geleden, heeft het zich steeds meer aangepast aan de tradities die de hoofdstroom vormden in het Tibetaanse vajrayana boeddhisme. Om te overleven en om vervolging te voorkomen, gebeurde dit vaak uit noodzaak. Zowel de politieke als religieuze macht lag namelijk bij de kloosters van deze hoofdstroom en andersdenkende werden al gauw als ketters gezien. Het gevolg is dat in die 1200 jaar dzogchen veel van de rituelen, dogma's en zienswijzen heeft overgenomen van de hoofdstroom van het Tibetaanse boeddhisme. Uiteindelijk kan de huidige vorm van dzogchen op veel gebieden niet meer onderscheiden worden als een oorspronkelijke traditie.

Het is de eerste keer dat de gehele tekst, die uit drie delen bestaat, vertaald is in het Nederlands. Er zijn, zover bij de vertaler bekend, vier andere vertalingen, maar deze zijn niet allemaal een vertaling van de gehele tekst.

E. K. Neumaier-Dargyay (1992) was de eerste die het aandurfde van het eerste deel van deze tantra een mooie Engelse vertaling te maken.⁴

Chögyal Namkhai Norbu (1999) heeft samen met zijn vertaler Adriano Clemente een boek uitgegeven met een kort commentaar op de tekst en een vertaling van korte fragmenten uit de gehele tantra.⁵

Jim Valby (2008-2014) heeft de gehele tekst in het Engels vertaald, inclusief een commentaar uit de negentiende eeuw door Khenpo Zhenphen Öser.⁶ Zijn vertaling is sterk gebaseerd op dit vrij late commentaar, maar volgt het origineel nauwgezet en is zeer poëtisch.

Tot slot zijn er enkele stukjes vertaald in het Engels door Kennard Lipman en Merrill Peterson.⁷ Dit boek is een uitermate vrije vertaling van een korte tekst van Longchen Rabjampa, waarin hij een advies geeft aan zijn

3. Ati-yoga is in het Tibetaans *shin tu rnal 'byor*. *rNal 'byor* betekent yoga. *Shin tu* is een vertaling van het Sanskriet *ati* en betekent onder andere extreem of radicaal.

4. Neumaier-Dargyay, E. K. (1992), *The Sovereign All-creating Mind, The Motherly Buddha*. Zie literatuurlijst in Appendix D.

5. Namkhai Norbu, Chögyal & Clemente, Adriano (1999), *The Supreme Source*.

6. Jim Valby, (2014), *Ornament of the State of Samantabhadra, Commentary on the All-Creating King, Pure Perfect Presence, Great Perfection of all Phenomena*.

7. Longchen Rabjam (2010), *You Are the Eyes of the World*.

leerling Lozang. Longchen Rabjampa citeert hierbij korte stukken uit de *Kunjed Gyalpo*. Omdat dit een zeer praktische gids is, is er een vertaling van deze tekst opgenomen in Appendix B. Van deze tekst is ook een andere Nederlandse vertaling uitgegeven.⁸

Zoals gezegd bestaat de tekst uit drie delen. Deel I is de basistantra en geeft een uitgebreide en volledige uitleg over de natuur van de geest en behandelt het ontwikkelen van wijsheid door studie. Dit deel bestaat uit 57 hoofdstukken. In hoofdstuk 54 wordt een soort van index en samenvatting gegeven van dit eerste deel. Deel II, de vervolgtantra, is korter en bevat maar 12 hoofdstukken. Dit deel geeft een kort overzicht en samenvatting van deel I, maar met de nadruk op overdenking. Deel III, de uiteindelijke tantra, behandelt ook de dezelfde stof, maar nu vanuit de begrippen meditatie en niet-meditatie.

Tot slot: dit boek is *een* vertaling, niet *de* vertaling. In een vertaling van deze complexe tekst, geschreven in vaak cryptische Tibetaans, zijn zowel in de interpretatie als vertaling, altijd verbeteringen mogelijk. Ook doe ik hier geen poging tot tekstverklaring. Deze inleiding en de noten zijn slechts bedoeld als achtergrondinformatie om zo de tekst iets te verhelderen. De teksten in de vertaling die tussen haakjes staan, zijn een toevoeging van de vertaler, met het doel de tekst leesbaarder te maken. Ook de hoofdstuk titels staan niet in de originele tekst, maar zijn toegevoegd om het zoeken in de tekst te vergemakkelijken. De tekst valt vaak in herhalingen, maar iedere herhaling geeft net weer andere invalshoek. Daarom is in deze vertaling de tekst nergens ingekort. Zo blijft ook de sfeer van de tekst zo veel mogelijk te behouden. De getallen tussen blokhaakjes verwijzen naar de folio-nummers in de gebruikte Tibetaanse tekst (Zie appendix D). Ik dank Willy Eurlings voor zijn opbouwende suggesties en kritische opmerkingen.

Hopelijk geeft deze vertaling een glimp van de tijdloze en allesomvattende ideeën, die deze tekst probeert over te brengen.

De vertaler

8. Longchenpa, *Het Juwelenschip* (2004), Uitgeverij Het Juwelenschip.

Inleiding

DE OORSPRONG VAN DE TEKST

Over de oorsprong van de *Kunjed Gyalpo* bestaan verschillende theorieën en talrijke legenden geweven rond haar oorsprong. De oorsprong van deze tekst kan niet verder getraceerd worden tot ergens vóór de negende eeuw.

We beschouwen nu vier mogelijkheden, wat betreft haar oorsprong:

1. De tekst is ontstaan in Tibet en is sterk beïnvloed door het Chinese ch'an boeddhisme.
2. De tekst is afkomstig uit een sjamanisme traditie die oorspronkelijk in Tibet aanwezig was, nog voordat het boeddhisme daar staatsgodsdienst werd.
3. De tekst zou in zuivere visioenen in het koninkrijk Zhang Zhung aan Garab Dorje zijn geopenbaard.
4. De tekst is een vertaling vanuit het Sanskriet en bestond al in het India van vóór de negende eeuw.

We kijken eerst in hoeverre de tekst beïnvloedt zou kunnen zijn door het Chinese ch'an boeddhisme. Onder de vele manuscripten die in de grotten van Dunhuang zijn gevonden, bevond zich, naast enkele vroege ati-yoga teksten, ook een kopie van de *Kunjed Gyalpo* geschreven in het Tibetaans.⁹ Men gaat er van uit dat deze tekst daar al voor het jaar 850, toen het gebied nog onder Tibetaans bestuur stond, is opgeborgen. Er zijn wetenschappers die stellen dat de tekst zijn oorsprong heeft in het Chinese Ch'an boeddhisme en zich via de zijderoute, die door Dunhuang loopt naar het westen

9. Dunhuang is een stad in een oase in de Chinese provincie Gansu. Ze is gelegen nabij een belangrijk kruispunt op de zijderoute en heeft daaraan, en aan de militaire strategische positie die hierbij hoorde, zijn faam te danken. Dunhuang behoorde dan ook afwisselend tot China of tot Tibet. Boeddhistische kloosters in Dunhuang verzamelden veel geschriften uit Tibet (en India), maar ook uit de Chinese literatuur. Een groot deel werd opgeslagen in de Mogao-grotten. De taoïstische monnik Wang Yuanlu vond ze in 1900 terug. Hij verkocht ze onder andere aan de westerse onderzoekers Aurel Stein en Paul Pelliot. De rest van de manuscripten bleef voor China behouden. De manuscripten dateren uit de tijd tussen de vijfde en elfde eeuw en zijn van grote historische, filologische en literaire betekenis. Men dacht dat deze werken langgeleden verloren waren geraakt. Verder werden in de grot oude edities van klassieke werken gevonden, kwamen er onbekende talen uit Centraal-Azië aan het licht en werd het oudst bewaard gebleven gedrukte boek ter wereld aangetroffen, de *Diamantsoetra* uit de tijd van de Tang-dynastie. (Bron: Wikipedia)

heeft verspreid. Er zou een connectie hebben bestaan tussen het vroege Tibetaanse boeddhisme en het ch'an boeddhisme. Enkele Tibetaanse meesters uit die tijd zouden China bezocht hebben en omgekeerd. Er wordt o.a. gesuggereerd dat een Tibetaanse vorm van ch'an voortleefde onder de naam van *rdzog chen*, maar hiervoor zijn geen harde bewijzen.¹⁰

De meeste oude oorspronkelijke dzogchen teksten, hebben wel bepaalde ideeën met het ch'an boeddhisme en met zen gemeen en op het eerste gezicht zijn er parallellen. Zo gaat dzogchen, net zoals ch'an, uit van een plotselinge spontane verlichting en niet van een geleidelijk pad naar de verlichting, zoals in de meeste mahayana-scholen terug te vinden is. Ook het begrip niet-handelen vinden we terug in zowel ati-dzogchen als ch'an, maar ook in het taoïsme (*wu-wei*).

Maar het was al in de negende eeuw dat het de boeddhistische meester Nub Sangyay Yeshe (*gnubs sangs rgyas ye shes*) in een tekst schreef dat dzogchen en ch'an verschillend zijn. Het grote verschil tussen beide zit in de methode. Ch'an en zen propageren zit-meditatie als middel om verlichting te bereiken. Ati-dzogchen daarentegen wijst meditatie nadrukkelijk af en beschouwd meditaties als weinig zinvol. Verder zijn voor ch'an en zen de wijsheidsoetra's (prajnaparamita soetra's) belangrijk. Het zijn teksten die methoden onderrichten om de verlichting te bereiken, een verlichting die bereikt kan worden door de juiste oorzaken ervoor te creëren. Ati-dzogchen wijst ieder onderricht af dat gebaseerd is op oorzaak en gevolg.

Het had niet veel gescheeld of het boeddhisme dat zich uiteindelijk in Tibet vestigde, kwam uit China en niet uit India, zoals uit het volgende stukje geschiedenis blijkt.

De koning Trisong detsen (*khri srong lde bstan*) (755-797) was de eerste die, ondanks het feit dat hij hierin veel tegenstand ondervond, het boeddhisme in Tibet introduceerde. Hij is de stichter van het eerst boeddhistische klooster in Tibet, het klooster Samye (*bsam yas*). Hij zond afgezanten naar India om daar teksten te verzamelen en deze mee terug te nemen naar Tibet, waar ze vertaald werden. Deze overdracht van het Boeddhisme naar Tibet, wordt wel de eerste golf van vertalingen of de Oude Vertalingen genoemd en behoort tot de Oude School, de nyingma-traditie.

Later zond hij ook twee afgezanten naar China, om meer teksten te verzamelen. Het was de tijd dat in China het ch'an boeddhisme een stormach-

10. Over de kruisbestuiving tussen ch'an, zen en het Tibetaans boeddhisme, uitgaande van de gevonden geschriften in Dunhuang, heeft Sam van Schaik een boeiend boek geschreven, getiteld *Tibetan Zen*.

tige ontwikkeling doormaakte. Zij kwamen in contact met de Koreaanse ch'an monnik Chin Ho-shang, die leefde in Szechuan, een land dat klem ligt tussen China en Tibet. Hij gaf de twee gezanten niet alleen advies met betrekking tot het boeddhisme, maar ook advies met betrekking tot de moeilijke politieke situatie waarin het boeddhisme in Tibet op dat moment verkeerde. Dit leverde een connectie op tussen ch'an, het Tibetaanse boeddhisme en de politiek.

In die tijd werd waarschijnlijk zowel ch'an als de Indische vorm van het boeddhisme in Tibet beoefend. Dit verklaart mogelijk waarom er in Dunhuang ch'an teksten in een Tibetaanse vertaling zijn teruggevonden.

Aan het einde van de achtste eeuw ontstonden er in Tibet conflicten tussen beide boeddhistische stromingen. Besloten werd een openbaar debat te houden tussen twee geleerden. Een geleerde als vertegenwoordiger van het ch'an boeddhisme en een geleerde als vertegenwoordiger van het op India georiënteerde boeddhisme. Het werd gehouden in het klooster Samye. Na dit debat zou door de koning worden beslist welke geleerde het debat had gewonnen. Het boeddhisme van de winnaar zou in Tibet de staatsgodsdienst worden. Het filosofisch debat ging tussen de ch'an monnik Hashang (*hwa-shang*) uit Dunhuang en de boeddhistische geleerde Kamalashila (*ka ma la sh'i la*) uit India. Het werd gewonnen door de Kamalashila. Hashang werd gedwongen Tibet te verlaten, maar er wordt verteld dat hij zijn slippers achterliet, als symbool voor het voortbestaan van ch'an in Tibet. Vanaf dat moment was het Tibetaanse boeddhisme gebaseerd op de ideeën uit India. De vraag is natuurlijk in hoeverre politiek in de beslissing van de koning heeft meegespeeld. Tegenwoordig wordt aangenomen dat dit debat nooit heeft plaatsgevonden, maar politiek propaganda was, om zo niet alleen religieuze, maar ook politieke connecties met India te rechtvaardigen.

Desalniettemin werd sindsdien iedere vorm van boeddhisme die maar enigszins leek op die van Hashang in Tibet beschouwd als ketterij. Iedereen die zich niet aanpaste aan het 'nieuwe' boeddhisme liep een kans vervolgd te worden, opgesloten of vermoord. Ati-dzogchen werd een gewild doelwit, als het ging om beschuldigingen van het niet authentiek zijn, omdat het niet uit India kwam, laat staan door de Boeddha zou zijn onderwezen.

Een tweede golf van vertalingen van Tibetaanse teksten vond plaats in de elfde eeuw in opdracht een koning uit het koninkrijk Guge, een klein koninkrijk in de westelijke Himalaya. Zijn naam was Rinchen bzanpo (*rin chen bzang po*) (958-1055). Hij stelde een team van Tibetaanse vertalers samen om zo nog niet vertaalde teksten te vertalen en oude al vertaalde teksten te reviseren. Dit wordt wel de Nieuwe Vertalingen genoemd van de

Nieuwe School. Echter voor de Oude School, de nyingma-traditie, waren de oude vertalingen, waaronder de *Kunjed Gyalpo* veel beter en superieur aan de nieuwe.

Met de Nieuwe School werd een nieuw soort boeddhisme in Tibet geïntroduceerd en dat bekend staat als het geleidelijk pad naar de verlichting. Het was Atisha (*aa ti sha*) (982-1054) en zijn leerlingen die deze nieuwe vorm in Tibet gingen onderwijzen. Toen laaide ook weer de discussie op over welke teksten authentiek boeddhistisch waren en welke niet en was dzogchen weer het middelpunt van discussie en kritiek.

Een tweede mogelijk oorsprong van de tekst is de oude sjamanistische bön traditie van Tibet, wat betekent dat de tekst helemaal geen boeddhistische oorsprong heeft. Dit kan wel verklaren waarom er in de tekst de Boeddha zelf nooit aan het woord komt en ook niet geciteerd wordt. Er zijn zelfs geleerden die zeggen dat de *Kunjed Gyalpo*, gemakkelijk zonder het boeddhisme kan. Het is een tekst die bijna aan geen enkele bestaande traditie is te koppelen, behalve misschien bön. Dat maakt deze tekst binnen het boeddhisme zo bijzonder.

Ook de tekst zelf stelt dat er nooit een boeddha is geweest, die dit onderricht heeft onderwezen. In hoofdstuk 6 zegt de Ultieme Bron:

“Eerdere Boeddha’s hebben dit volledig zuivere onderricht dat ik, de Ultieme Bron, nu onderwijs niet onderwezen. De Boeddha’s die nu leven en de toekomstige Boeddha’s zullen dit volledig zuivere onderricht niet onderwijzen.”

Dit doet vermoeden dat ook Boeddha Shakyamuni dit nooit onderwezen heeft. Ook Longchen Rabjampa zegt in zijn gids dat de Boeddha alleen maar onderricht heeft gegeven dat nog geïnterpreteerd moet worden en niet het ondubbelzinnige onderricht van dzogchen heeft onderwezen:

“Hij (de Boeddha) sprak tot een grote groep van discipelen die daarvoor geschikt waren louter over onderricht waarvan de betekenis nog geïnterpreteerd moest worden. Hij sprak geen enkele keer over de werkelijke uiteindelijke betekenis (van het ondubbelzinnige onderricht).”

Het bön sjamanisme is de oorspronkelijke natuur-religie van Tibet en de oorsprong van bön is onduidelijk en verborgen in de nevelen der tijd. Ze claimt zelf dat zij de bron is van de oorspronkelijke dzogchen traditie. Oorspronkelijke dzogchen heeft zich in dit land ontwikkeld en omdat dit geheel gescheiden van India gebeurde, had het weinig met het boeddhisme te maken. Pas later toen het boeddhisme in Tibet opkwam is bön-dzogchen opgeschoven in de richting van het boeddhisme en heeft allerlei ideeën overgenomen van het boeddhisme.

vijf grenzeloze misdaden worden door deze wereld afgewezen, maar zijn volmaakte volledigheid.⁹⁶ Vanuit de inherente natuur van de verschijnselen gezien, bestaat er niets anders dan grote gelukzaligheid. Alle verschijnselen zijn zo, want dit is de innerlijke natuur van de verschijnselen.

Als je denkt dat de verschijnselen zichzelf kunnen zoeken, dat de ruimte zichzelf kan vinden en dat de innerlijke natuur van de verschijnselen ergens anders van afhankelijk is, dan ben je bezig vuur met vuur te doven en dat is niet gemakkelijk. Deze niet-conceptuele essentie zit niet in de bewust-zijnstroom. Maar degenen die zuivere volmaakte (aanwezigheid) voorbij handelen direct ervaren, wordt ze op natuurlijke wijze duidelijk.”

Zo sprak Zij.

Dit besluit dit het tweeëntwintigste hoofdstuk, uit de tekst De tien instructies over moeiteloze zuivere volmaaktheid, over de staat voorbij gedachten, het objectloos niet-verblijven.

23. VOORBIJ FILOSOFISCHE ZIENSWIJZEN

Daarna verklaarde de Ultieme Bron, zuivere volmaakte aanwezigheid, dat ze geen onderwerp voor (filosofische) zienswijzen is. [92]

“Luister Mahasattva Sattvavajra! Omdat alle verschijnselen, ongeacht de manier waarop ze zich manifesteren, je eigen zuivere volmaakte aanwezigheid zijn, zijn ze geen onderwerp voor allerlei zienswijzen. Omdat (zuivere volmaakte) aanwezigheid niet-conceptueel is, is alles de staat van gelijkheid. Deze oorspronkelijke ruimtelijke staat wordt ‘verenigen met wat één is’, genoemd.⁹⁷

Creëer niet allerlei ideeën over de natuurlijke helderheid van datgene dat aan de vijf zintuigen verschijnt! In de oorspronkelijke ruimtelijke staat, verblijven de beoefenaars (van ati-yoga) in zoheid. Ongeacht of hij of zij al dan niet de betekenis van de uitspraken in de geschriften bestudeert, de beoefenaar (van ati-yoga) verblijft in de zoheid van deze niet-conceptuele

96. De vijf grenzeloze misdaden (*mtshams med lnga*). Vijf misdaden die volgens de Boeddha zoveel negatief karma opleveren dat degene die één van deze begaat, nadat hij of zij sterft direct in een van de hellen herboren wordt. Deze misdaden zijn: je vader, moeder of een arhat doden, het bloed van een tathagata vergieten en tweedracht zaaien binnen de sangha.

97. Verenigen met wat één is, Skt. yoga, is een vertaling van het Tibetaanse woord voor yoga *rnal 'byor*. *rnal ma* betekent authentiek of de wijze waarop de dingen werkelijk bestaan en *'byor pa* betekent bereiken of vereniging.

staat van gelijkheid. Deze staat bestaat als de ruimte en is tijdloos. Ze kan dus geen object zijn van gedachten (en dus ook niet van filosofische zienswijzen).”

Zo sprak Zij.

Dit besluit dit het drieëntwintigste hoofdstuk, uit de tekst De tien instructies over moeiteloze zuivere volmaaktheid, waarin de oorspronkelijke staat, die als ruimte is en die geen object is voor filosofische zienswijzen, werd behandeld.

24. VOORBIJ VERANDERING

In dit hoofdstuk verklaarde de Ultieme Bron, zuivere volmaakte aanwezigheid, dat de wijze van (Haar) bestaan, voorbij verandering reikt.

“Luister Mahasattva. Nu volgt een uitleg over de wijze van bestaan van van geest zelf, de inherente natuur Samantabhadra. Omdat de natuur (van je geest) enkel en alleen maar zuivere volmaakte aanwezigheid is, is ze de essentie van en de drijvende kracht achter alle verschijnselen. Wie dit realiseert is de Ultieme Bron. Omdat zij nooit in iets anders verandert, wordt zij onveranderlijk genoemd.

Als zij verblijft in het dharmakaya, is dit het verblijven vrij het dualistische denken over objecten en subjecten. [93] De staat voorbij object en subject is onveranderlijk. Als (zij) verblijft in het sambhogakaya, is dit het bezitten van de vijf begeerlijke zintuiglijke objecten. Het is het verblijven in de volmaakte volledigheid van verlangen. Als (zij) verblijft in het nirmanakaya, is dit het verblijven in welke vorm dan ook en op de juiste tijd, in (de beoefening) van morele zelfdiscipline. Het is het verblijven in de volmaakte volledigheid van (wat daarvoor aan methoden) nodig is. Zij verblijft onveranderlijk in verleden, heden en toekomst.

Alle verschijnselen hebben het karakter van de ruimte en het karakter van de ruimte is zoheid. Omdat alles in haar zoheid verblijft, is dit ook het karakter van de drie dimensies van emanaties. De authentieke oorspronkelijke staat van wat voor zintuiglijk verschijnsel dan ook, kan niet worden veranderd.

In het verleden was er niemand die, door op een (spiritueel pad) voort te gaan, een doel heeft bereikt door er naar te streven. In het verleden was er niemand die door handelen een resultaat bereikt heeft. In het verleden was er niemand die iets volbracht heeft door zich in te spannen. Niemand kan de originele staat veranderen, omdat alles daarin verblijft.”

Zo sprak Zij.

Dit besluit dit het vierentwintigste hoofdstuk, uit de tekst De tien instructies over moeiteloze zuivere volmaaktheid, over de onveranderlijke wijze van (Haar) bestaan.

25. DE EIGEN GEEST IS DE LERAAR

Toen gaf de Ultieme Bron, zuivere volmaakte aanwezigheid, het volgende onderricht over hoe de eigen geest van alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden de ware leraar is.

“Alle voelende wezens, die leven in de drie bestaanswerelden, luister! [94] Gedurende duizenden eonen hebben jullie niet ingezien dat je eigen geest de leraar is. Daarom zal ik, de Ultieme Bron, mij direct manifesteren als de leraar van jullie eigen geest. Luister, naar hoe de innerlijke natuur van jullie eigen geest de leraar is!

Vanuit zuivere volmaakte aanwezigheid, de oorzaak van alles is, verschijnen de vijf elementen als de dynamische drijvende kracht van de geest. Zo ook manifesteren zich de vijf leraren van zuivere volmaakte aanwezigheid.⁹⁸ Hun manifestatie is sambhogakaya. Het onderricht wordt overgedragen door hun eigen dynamische drijvende kracht. Wat wordt aangetoond is de eigen inherente natuur.

Deze leraren, in de verschijning van sambhogakaya, analyseren niet het denken zelf. De vijf leraren van zuivere volmaakte aanwezigheid onderwijzen altijd over de innerlijke natuur van verschijnselen, zoheid, en over niets anders. Ze creëren niet allerlei ideeën over verschijnselen, die door het bewustzijn gekend kunnen worden.

De wijsheid van zuivere volmaakte aanwezigheid verschijnt in de vorm van de leraar (van het element) aarde. Deze (eerste) leraar onderwijst niet met behulp van woorden en geschriften, maar onderwijst haar eigen inherente natuur direct. Zonder het dualistische denken in termen van ‘zelf’ en ‘anderen’, toont zij de oorspronkelijke niet-conceptuele staat van gelijkheid. Alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden die dit begrijpen, worden één met alle Boeddha’s en realiseren zonder inspanning de innerlijke natuur van de verschijnselen.

De wijsheid van zuivere volmaakte aanwezigheid verschijnt in de vorm van de leraar (van het element) water. Deze (tweede) leraar onderwijst

98. Met de vijf leraren worden hier de vijf Boeddha’s van de vijf boeddha-families bedoeld, welke alle vijf sambhogakaya-leraren zijn. Deze vijf leraren worden hier in de tekst gekoppeld aan de vijf elementen. Zie ook: Hoofdstuk 2, n. 13.

niet met behulp van woorden en geschriften, maar onderwijst haar eigen inherente natuur vanuit haar eigen drijvende kracht. Zonder het dualistische denken in termen van 'zelf' en 'anderen', toont zij de oorspronkelijke niet-conceptuele staat van gelijkheid. [95] Alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden die dit begrijpen, worden één met alle Boeddha's en realiseren zonder inspanning de innerlijke natuur van de verschijnselen.

De wijsheid van zuivere volmaakte aanwezigheid verschijnt in de vorm van de leraar (van het element) vuur. Deze (derde) leraar onderwijst niet met behulp van woorden en geschriften, maar onderwijst haar eigen inherente natuur vanuit haar eigen drijvende kracht. Zonder het dualistische denken in termen van 'zelf' en 'anderen', onderwijst zij de oorspronkelijke niet-conceptuele staat van gelijkheid. Alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden die dit begrijpen, worden één met alle Boeddha's en realiseren zonder inspanning de innerlijke natuur van de verschijnselen.

De wijsheid van zuivere volmaakte aanwezigheid verschijnt in de vorm van de leraar (van het element) lucht. Deze (vierde) leraar onderwijst niet met behulp van woorden en geschriften, maar onderwijst haar eigen inherente natuur vanuit haar eigen drijvende kracht. Zonder het dualistische denken in termen van 'zelf' en 'anderen', toont zij de oorspronkelijke niet-conceptuele staat van gelijkheid. Alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden die dit begrijpen, worden één met alle Boeddha's en realiseren zonder inspanning de innerlijke natuur van de verschijnselen.

De wijsheid van zuivere volmaakte aanwezigheid verschijnt in de vorm van de leraar (van het element) ruimte. Deze (vijfde) leraar onderwijst niet met behulp van woorden en geschriften, maar onderwijst haar eigen inherente natuur vanuit haar eigen drijvende kracht. Zonder het dualistische denken in termen van 'zelf' en 'anderen', onderwijst zij de oorspronkelijke niet-conceptuele staat van gelijkheid. Deze leraren die zich directe en helder manifesteren aan de voelende wezens in de drie bestaanswerelden, onderwijzen de dharma vanuit hun eigen drijvende kracht. Mogen jullie op deze wijze alle verschijnselen helder kennen (zoals ze werkelijk zijn)!

Hé, alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden! [96] Omdat jullie allemaal door mij gecreëerd zijn, zijn jullie mijn kinderen en aan mij, de Ultieme Bron, gelijk. Jullie zijn mij en niets anders dan mij en daarom manifesteer ik mij helder en direct aan jullie. De essentiële drijvende kracht van mijn vijf leraren verschijnt als vijf aspecten, maar is één enkelvoud. Door deze vijf leraren worden de vijf aspecten van mijn eigen enkelvoudige natuur onderwezen. Dit enkelvoud ben ik, de Ultieme Bron. Jullie moeten er van overtuigd zijn, dat jullie niets anders zijn!

Hé, alle voelende wezens in de drie bestaanswerelden! Als ik niet besta, bestaan jullie ook niet. Als er een tijd is dat jullie niet bestaan, dan zullen ook de vijf leraren niet verschijnen en zal het onderricht over de niet-conceptuele staat niet meer worden overgedragen.”

Zo sprak Zij.

Dit besluit dit het vijftwintigste hoofdstuk, uit de tekst De tien instructies over moeiteloze zuivere volmaaktheid, over hoe de eigen geest als leraar verschijnt.

26. VOORBIJ WOORDEN

Vervolgens toonde de Ultieme Bron aan, dat door niet-gecreëerde zuivere volmaakte aanwezigheid de vijf grote elementen vanuit de eigen geest verschijnen en dat deze elementen de kenmerken van de leraren bezitten.⁹⁹

“Luister Mahasattva. (De Ultieme Bron), zuivere volmaakte aanwezigheid, reikt voorbij gedachten en is niet in woorden te beschrijven. Zij is als een lamp voor alle leraren en wordt daarom alom geprezen. Zij is als de jeugdige Manjushri, omdat zij de essentie van het onderricht is.¹⁰⁰ Zij reikt voorbij handelen en verblijft in spontane volmaakte volledige gelukzaligheid. Zij vormt de basis van alle paden van bevrijding, zoals de oceaan aan beoefeningen in morele zelfdiscipline, enzovoorts. [97] Zij is het universele pad, de moeder van alle Sugata's.¹⁰¹ Als zij niet bestaat dan is er geen pad en dus ben ik het unieke pad naar de bevrijding.

Dit universele pad is subtiel, moeilijk te vatten, reikt voorbij denken en is onvoorstelbaar. Het kan nergens worden gevonden, is zonder referentiekader, vrij van allerlei mentale constructies en vrij van alle reflecties en contemplaties. Het kan niet in woorden gevangen worden en valt buiten de zintuiglijke ervaringswereld van vormen en kleuren. Het is stabiel, moeilijk te onderzoeken en totaal niet te beschrijven.

99. Dit hoofdstuk bestaat ook als aparte tekst. Deze tekst is getiteld: ‘Het zuiveren van goud uit gesteente’ (*rdzo la gser zhubun*) en is een van de 21 belangrijkste teksten van de *sems sde*, een van de drie klassen van dzogchen, Tevens is het een van de eerste vijf teksten die door Vairochana vertaald werden.

100. Manjushri (*'jam dpal*) was een bodhisattva op het tiende stadium en belichaamt de kennis en wijsheid van alle Boeddha's. De naam betekent: Hij/zij die zacht (*'jam*) en glorieus (*dpal*) is.

101. Sugata (*bde gshegs*), of wel hij/zij die gelukzaligheid (*bde*) bereikt (*gshegs*) heeft. Een andere naam voor een boeddha.

Appendix B

༄། །བྱང་ཆུབ་གྱི་སེམས་ཀུན་བྱེད་རྒྱལ་པོའོ་དོན་མྱིན་
རིན་ཆེན་གྱུ་བོ་ཞེས་བྱ་བ།།

EEN GIDS,
(BIJ DE TEKST) DE ULTIEME BRON,
DIE GAAT OVER ZUIVERE VOLMAAKTE AANWEZIGHEID
EN IS GETITELD:

HET WAARDEVOLLE VOERTUIG

*byang chub kyi sems kun byed rgyal po'o don khrid
rin chen gru bo zhes bya ba*

Geschreven door

Longchen Rabjampa

Aan u, de Ultieme Bron, die tijdloos is, volledig gepacificeerd, gelijk de niet-samengestelde ruimte, onpartijdig wat betreft bestaan en niet-bestaan, onveranderlijk, die uiteindelijke dimensie en oorspronkelijke wijsheid is, enkelvoudig dharmakaya en superieure beschermster, betuig ik eerbied.

INLEIDING

Niet gaan (op een pad) en niet trainen (in beoefeningen), maar hier en nu ontwaken is de betekenis van nirwana. Het is het directe pad, dat de essentie van alle verschijnselen en de essentie van de eigen geest toont. Het uiteindelijke doel van het voertuig dat de Ultieme Bron onderwijst, is (het realiseren) van spontane volmaakte zuiverheid, dzogchen. Daarom heb ik, voor het welzijn van toekomstige generaties, deze gids samengesteld, een gids die de betekenis (van deze tekst) verhelderd.

Uit groot mededogen heeft de ware volmaakte Boeddha op correcte wijze en met grote vaardigheid gesproken over de ontelbare poorten van de dharma verdeeld over een groot aantal voertuigen. [319] Hij sprak tot een grote groep van discipelen die daarvoor geschikt waren, louter over onder-richt waarvan de betekenis nog geïnterpreteerd moest worden. Hij sprak geen enkele keer over de werkelijke uiteindelijke betekenis. In hoofdstuk 33 van de basistantra zegt (de Ultieme Bron):

“De drie emanaties van leraren geven ieder afzonderlijk hun onderricht over zoheid, maar dit is indirect onderricht dat nog geïnterpreteerd moet worden.”

Verderop, in hoofdstuk 64 van de vervolg tantra, zegt Ze:

“Daarom onderwijst mijn eerste gevolg, de drie emanaties van leraren, het bestaan van geleidelijke paden, waarop (hun discipelen) noodzakelijkerwijs moeten voortgaan (in hun spirituele ontwikkeling) en waar ze zich goed bij voelen. Om zo hun discipelen met weinig intelligentie (geleidelijk) naar de (uiteindelijke) betekenis te leiden, maken ze gebruik van nog te interpreteren onderricht.”

En uit hoofdstuk 42, over (het pad van) niet-manipulatie:

“Hoewel ze een soort van waarheid verkondigen, over hoe je (de eigen geest) kan manipuleren, is dit geen ondubbelzinnig en definitief onderricht. Het is onderricht dat nog enige interpretatie behoeft.”

(Alle) voertuigen, dat van de shravaka's tot en met het voertuig van anu-yoga, zijn slechts methoden van handelen om de poort die leidt naar vanuit zichzelf verschijnende oorspronkelijk wijsheid, de natuur van de geest, te